

MEIE AEG

EESTI ÜLIÕPILASKOND INGLISMAAL VÄLJAANNE NR. I

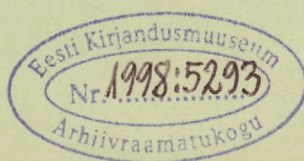
SEPTEMBER 1956

RAM
OLL A
LOET
ASV +

M E I E A E G

KESTI ÜLIÕPILASKOND INGLISMAAL VÄLJAANNE NR.1.

London, 29.septembril 1956.

S A A T E K S

KAS OLI SEE ÜHEL NOVEMBRIKUU UDUSEL PÜHAPÄEVAL 1954.a.CARDIFFis või kunagi varem, mil esmakordselt meie Inglismaal õppivate üliõpilaste organiseerimist esmakordselt arutati, ei ole teada. Igatahes kasvas sellest väikesest mõtetevahetusest kahe kaasvõitleja vahel välja Eesti Üliõpilaskond Inglismaal asutamise kava. Meie üliõpilaste vähesus Inglismaal tegi aga esialgu oma organisatsiooni loomise vajaduse küsitavaks.

Varsti pärast seda algas selles küsimuses kirjavahetus mõnede kaasvõitlejatega Londonis ja mujal. Mõte leidis pooldamist ja juba 10.detsembri 1954.a. "Eesti Hääles" ilmus üleskutse kõigile akadeemilise hariduse omandajatele ennast registreerida. See ei andnud aga peaaegu mingeid tulemusi. Nähtavasti meie üliõpilased ei luge-nud seda lehte või puudus asja vastu enamusel siiski huvi.

Tuli hakata teisi teid otsima, et üliõpilasi "avastada".Mõne kuuga oli siiski hangitud ümmarguselt paarikümne kaasvõitleja nimed ja aadressid. 22.märtsil 1955.a. koostati Bristolis ülikooli ruumi-des kolme kaasvõitleja poolt küsimusleht, mis saadeti välja kõigil eespool tähendatud aadressidel. Vastukaja oli seekord üsna elav. Peaaegu kõik küsitavaist vastasid ja nende ühine seisukoht oli, et organisatsioon tuleb luua. See näitas, et org-i loomine oli otstarbekohane ja see andis algatajatele uut tahet.

Sama aasta suvel selgus, kui vajalik oleks olnud, et Üliõpilaskond oleks juba asutatud. Nimelt toimus juulikuus Birminghamis Üliõpilaste Rahvusvaheline Kongress, millest oleksime saanud oma delegaadiga osa võtta, kui oleksime organiseeritud olnud. Kongressist võttis ainsa eestlasena osa V.Kiviaad Eesti Üliõpilaskond Rootsisis esindajana. Nagu ta hiljem märkis, oleks olnud tungivalt vajalik, et meie esindus oleks suurem olnud, et suuta meie probleemide tutvustamiseks rohkem ära teha.

See kõik sundis Üliõpilaskonna asutamisega kiirustama. Suve jooksul toimusid väiksemas ringis mõned läbirääkimised Londonis. Oktoobris koostati põhikirja kavand ja käesoleva aasta alguseks olime niikaugel, et 7.jaanuaril toimus Londonis EÜI asutamiskoos-olek.

Organisatsiooni eesmärgid on kõigile liikmetele teada ja seepärast pole mõtet nende juures siinkohal pikemalt peatuda. EUI asutati kindlas teadmises, et see - esimese Eesti akadeemilise organisatsioonina Inglismaal - suudab sammu edasi viia kõigi eesti üliõpilaste organiseerimisel vabas maailmas. See on olulise tähtsusega, sest üha enam eemaldub meie pealekasvav akadeemiline põlvkond eestlusest. Ühine, kõiki haarav organisatsioon Eesti Üliõpilaskond Välismaal on hädatarvilik.

Selle aasta suvel on organiseerunud ka Argentiina eesti üliõpilaskond, mis on kõigiti tervitatav.

Viimasel ajal on eriti Rootsi eesti üliõpilaskonna poolt üles tõstetud oma ajakirja resp. ajalehe mõte, mille ümber koonduksid kõik üliõpilaskonnad välismaal. Senini on üliõpilaskondade väljaandeid ilmunud mõningatel maadel vaid juhuslikult ja need ei ole ulatunud oma riigi piiridest palju kaugemale. Tahaks vaid loota, et suudetakse koondada kõik need väljaanded ühiste kaante vahele ja teha kättesaadavaks kõigile eesti üliõpilastele välismaal. See nõuaks kõigi üliõpilaskondade kaasalöömist ja palju head tahet.

Inglismaal on eesti noorte kontakt vanemapõlve haritlaskonnaga olnud senini üsna nõrk. Tegutsevad küll mõned Tartu-aegsed korporatsioonid, kuid need ei vasta kõigi noorte kaasvõitlejate nõuetele. Seepärast oleks teretulnud, kui noorte ja vanade lähenemiseks ja üksteise paremaks mõistmiseks loodaks kõiki akadeemilisi ringe ja koondisi hõlmav Eesti Akadeemiline Koondis Inglismaal. Loodame, et vanad selles asjas initsiatiivi enda kätte võtavad.

Kui käesolevaga jõuab lugejani EUI esimene väljaanne, siis teadmises, et see ei ole nii esinduslik ja mitmekesine kui tahaksime. Kuid see on vaid ühe väikese organisatsiooni liikmeskonna ühistöö ja tahaks vaid loota, et see algatus pooldava vastukaja leiab.

Meile on antud raske aeg elamiseks. Ent meil on siiski õnn olla vabaduses, ajal mil meie kodumaa ägab nõukogude meelevaldas. Meie kohus on organiseeritult oma maa ja eneste õiguste eest võidelda. Ei või olla enam kaugel aeg, kus kodumaa vajab meid rohkem kui kunagi enne. Sest mis täna näib veel võimatuna, võib homme olla tõsiasi. Selline on juba kord meie ajastu.

Selleks murdmatut tahet ja jõudu!

Londonis,
hilissuvel 1956.

EINAR EIN
EUI esimees

TERVITUSI MEIE SÕPRADELT

Maailm on alaliselt muutuv asukorras. Kõik temas on liikvel, nagu tähendas kreeka mõtteteadlane Herakleitos enam kui 2000 aastat tagasi.

Heites lühipilgu rahvaste poliitilisele ajaloole peame tunnistama, et sellelgi alal on vähe staatilisi ajajärke. Kõik voolab, kõik muutub vähemal või suuremal määral. Meiegi kodumaa, meiegi rahvas on ohtralt saanud tunda poliitilise elu võnkumisi ja lainetusi. Oleme poliitiliselt sageli olnud tuulte keerises ja võime selles mõttes meie isade maad tõesti nimetada Tuulemaaks.

Kõige selle juures peame siiski äramärkima üht põhilist tegurit meie rahva elus, mida võõrad mõjutused pole suutnud hävitada: see on eestlaste vankumatu tahe säilitada oma rahvus. Tänu oma erksale rahvuslikule vaimule on meie rahvas jäänud püsima hoolimata korduvatest rasketest surveaegadest. Ta on säilitanud omapärase palge ja loonud kultuurilisi väärtusi, mis kindlustavad talle oma väärika koha rahvaste peres. Rahvuskultuuriliselt moodustasime selgesti väljakujunenud üksuse juba enne poliitilise iseseisvuse tagasi võitmist. Poliitiline iseseisvus omakorda soodustas tunduvalt meie omakultuuri kiiret arengut.

Teine Maailmasõda on meie olukorda põhiliselt muutnud. Peame nüüd jälle võitlema raskustega, mis vahopeal juba olid vajumas unustuste hõlma. Meie noored haritlased eriti seisavad uute ja raskete ülesannete ees, kuhu meie kodumaa kannatusaeg tõenäolikkult kujuneb pikaks, ja olenevalt sellest ka meie pagulaspõlv. Vanemate võitlejate read hõrenevad aastate kestel karmi paratamatusega. Järjest suureneval määral tuleb noortel astuda vanemate võitlejate kõrvale või jäädavalt lahkunute asemele. Eelseisvate ülesannete tõhusaks täitmiseks on meie noored arendamas tihedat omavahelist koostööd. Seda näeme Inglismaalgi. Eesti Üliõpilaskonna asutamine Briti saartel ja käesoleva väljaande ilmumine on olulisteks lüli- deks selliste taotluste ketis.

Soovin südamest meie noortele haritlastele nende rahvuslikes püüetes õnne ja edu.

AUGUST TORMA,
Saadik.

Rõõmustan kuuldes, et eesti haritlased, kes on õppinud või õpivad Briti ülikoolides, on tänavu asutanud oma rahvusliku organisatsiooni. See on teatavasti esimene selline eesti üliõpilaste koondis Briti saartel ja selle olemasolu evib salgamatult suure kultuurilise tähtsuse, sest see võimaldab viljakat koostööd teha uue iseseisva Eestimaa ülesehitamiseks.

Tõsi küll, et igal eesti üliõpilasel Inglismaal on nüüd kaks lojaalsust, nim. lojaalsus briti Alma Mater'i ja tema oma rahva vastu. Siiski need lojaalsused pole sugugi vastuolus, vaid neid saab kergesti ühendada, sest eesti üliõpilase seisukoht rahvusliku kultuuri küsimustes on ju Lääne-maailma liberaalne seisukoht.

Tervitan siin südamest Eesti Üliõpilaskond Inglismaal ja soovin selle organisatsiooni liikmetele tervist, jõudu, indu ning usku uuestisündiva Eesti ideaali realiseerimiseks ja "Eesti põlve uueks loomiseks."

W. K. MATTHEWS,
Londoni ülikooli
korraline professor.

-----oooooooooooooooooooo-----

I was glad to hear from Dr. Õpik that the Estonian students in British Universities had formed in January last an Association for mutual information and inspiration, and that a magazine with these aims was planned for issue in September.

He has asked me to write a few words of encouragement to you, not only as an old University student at Aberystwyth and Belfast, but more particularly as a firm friend of Estonia in days of prosperity, and perhaps even more in adversity.

Normally, you would be studying at the ancient University of Tartu, or the more recent Technical University of Tallinn, but cruel fate has ordered otherwise. If you were in either of these now, you would soon find that learning and culture was fettered to ideology, and the pursuit of truth and knowledge shackled by the command that intellectuals "must think socialistically."

You will find no such restriction in the British Universities. There will be a welcome for you, if you are eager and able to contribute to knowledge and thought in any way.

While stretching forward to new endeavour, I would like you to remember and gather inspiration from the tradition of your own country. I can testify from personal experience the achievements of your people in democratic government, social advancement, and (from my personal standpoint) in the Arts.

Estonia in independence days owed a great deal to its intellectuals - professors, teachers, writers, artists, musicians, scientists and administrators. Now in exile the Estonian spirit is not quenched. I would like you to read "Apophoreta Tartuensia" as remarkable evidence of this. This book of research was issued in Stockholm in 1949 by the Estonian Learned Society. If you are a literary student (as I am) you should read the catalogues of "Orto" and "Eesti Kirjanike Kooperatiiv" publishing firms and the review "Tulimuld" edited by my friend Bernard Kangro, and contributed to by Ants Oras, Arved Viirleid, Valev Uibopuu and others. There are examples of Estonian work in all fields and continents showing the courage and resilience of your compatriots in political eclipse as in many times in the past.

It may be that in this atomic age, science and technology will afford most scope for research, but remember also the humanities. A Polish publicist has counselled people in subjection not to despair. Culture is above the battle, and cannot be filched by any conqueror. "A nation" he writes, "if it is alive, can say 'I create; therefore I am.'"

In conclusion may I commend to you the slogan of Gustav Suits with changed emphasis? He said "Be Estonians, but Europeans also." I would say "Be Europeans of course, but also Estonians."

The future is in your hands. I still believe that "Eesti tulevik ei ole päranduseta", though I may never see it.

Elagu Vaba Eesti!

Sõdamlikult tervitades,

E. HOWARD HARRIS, M.A.

Kirjanik

ROBERT RAID:

TEIE KÄRS ON NÜÜD KORD

Enamus meist lahkus keksteist aastat tagasi Eestist. Sügisel 1944 algas massiline põgenemine Baltikumist - kes aga sai, põgenes venelaste eest võõrsile. Ka meie põgenesime. Südamelootsime me kõik, et see lahkumine on ajutine ja me pöördume, võib-olla väga-ki varsti, kodumaale tagasi. Me kõik uskusime ja lootsime seda ja iga mees töötas pühalikult teha kõik ning igati töötada, et kodumaa jälle vabaks saaks.

Nüüd aga oleme juba kaksteist aastat võõrsil... Nii mõnigi võitleja langes vaenlase kuuli läbi, nii mõnigi väsis - suri. Terve generatsioon sirgus võõrsil meesteks - ise riikides - ü h e rahva lapsed. Kodumaa aga? Ikka veel vaevleb eesti rahvas vene toores haardes, ikka veel rüvetavad moskoviitide kalavinskid Eesti mulda, ikka veel surevad eesti lapsed, naised ja mehed Siberi orjuses. Ikka veel! Esitagem endale päris avameelselt, täiesti asjalikult ja julmalt küsimuse: Kas oleme nüüd, aastal 1956, kodumaa vabastamisele lähemal, kui aastal 1944? Kas oleme tõesti teinud kõik selleks, et oma isamaad ja rahvast vabastada?

Jah, meie esindajad on käinud konverentsidel (koos teiste pagulasrahvaste esindajatega - suurriigid ei võta mitte osa neist koosistumistest!). On esindatud memorandumid (mis tolmuvad, kui nad veel alles, kappides ja keldrites). Parteipoliitikud on käinud parteikonverentsidel - ja nii mõnelgil pool on nii mõnelgi puhul veel koos istunud - venelased on aga ikka veel Eestis, maa-kaartidel figureerivad Balti riigid "Venemaa" all - maailm on sellega harjunud, sellega leppinud, et Eesti, Läti ja Leedu on Venemaa osad.

Pidi see nii tulema? Peab see nii olema?

Ei ja veelkord ei! Ja ärgem otsigem vigu ja süüid teiste rahvaste ja nende valitsuste juures! Vaadakem kõigepealt peeglisse: Meie ise oleme need, kes on ise liiga vähe teinud oma kodumaa päästmiseks. MEIE oleme ise väsinud, ükskõikseks jäänud - olukorraga harjunud! Kas meil on õigus resigneeruda? Kas meie tohime resigneerida? Ei!

Võõrsil on sirgunud uus generatsioon noori. Eesti noori, kes külalisrahvaste juures koolis käies on näidanud suures enamuses oma kõrgemat taset ja suuremaid andeid kui kohapealne noorus on

omanud. Meie peame siiralt tänulikud olema oma noortele, kes tõesti väärilikalt on meie kodumaad võõrsil esindanud. NIIKAUA kui need noored EESTI noored on, niikaua ei ole Eesti veel kadunud! Meile noortele aga, kes on kaotamas oma rahvustunnet ja tahavad kaduda teiste rahvaste hulka olgu öeldud, et see on mõttetu ettevõtmine - kas nad tahavad või ei, nad o n eestlased.

Meie põgenikud saavad juba mitmesuguseid kodakondsuseid, olgu see Rootsi, Inglise, Ameerika, Kanada või Saksa oma - selle kodakondsuse peale vaatamata jäävad nad neis riikides võõrasteks ja välismaalasteks. Ka kõige külalislahkema rahvad on kenad oma külalistega - nad ei pea neid aga iial omasugusteks! Sellest peaks eestlasest noor õppima ja jääma parem ausalt selleks kes ta on, ning mitte sinna pugema, kuhu teda ei soovita.

Kus meie ka ei ole, kus meie ka ei ole - meie oleme eestlased. Ja kuna meie eestlased oleme, on meie ülim kohustus - EESTI. Eesti vabastamine. Sest kui meie ei anna maksimaalset panust kodumaa ja rahva vabastamiseks - ei ole meil mingit õigust elule vabaduses, ei ole õigust täis kõhule ega rahulikule unele, Sest neil, kes on jäänud kodumaale, ei ole ei vabadust, ei täis kõhtu ega rahulikku und! Kui meie neid, kelledele meie oleme veel ainsaks ja viimaseks lootuseks, unustame - siis oleme alatud, madalad ja põlastatavad - oleme need, kellede õige koht oleks just Siber!

Aga kas meie suudame midagi teha? Miks mitte? Loomulikult! Käidagu edasi konverentsidel ja esitatagu memorandumid (ka seda on vaja) - sellest tšei on aga vähe! Peame leidma tee paremini, teravamini maailmale meelde tuletada, et meie ka veel olemas oleme ja ikka veel omale õigust ootame. Näitame, et meie ikka veel ei ole olukorraga leppinud - et me kindlalt ootame vabadust oma rahvale ja isamaale! Vaadake Põhja-Aafrika poole! Miks tšeeislased ja marokaanlased saavad iseseisvuse ja vabaduse? Kas memorandumitega? Ei, võitlusega! Ohvritega!

Ja ega meie iseseisvus 1918 aastal ei olnud memorandumite vili! Vaba maailm unustas tahtlikult Ida-Euroopa rahvad. Ainult selle hinnaga on võimalik koeksistentsis venelastega "perekonna rahu" säilitada. Ida-Euroopa rahvaste veri ja vabadus on selle ebanormaalse perekonna idüllil hind! Poola töölised Poznan'is rikkusid seda perekonnaelu. Need, lootusetus võitluses, oma elu ohverdanud poolakad, kelle võitluslauseks oli "Venelased välja!" ei võidelnud ega surnud ainult Poola eest! Nemad võitlesid, seisid ja surid meie kõikide eest!

Meie aga? Meie moodustame valitsusi, asutame uusi parteisid - selle asemel et koonduda ühte võitlusorganisatsiooni. Meie teeme sisepoliitikat - selle asemel et koondada read moskoviitide vastu. Meie "nimed" panevad üksteisele kanda taha ja tõrvavad teineteist - prestiizi ja positsiooni pärast. Meie vanad ja uued parteid teevad peenikest poliitlist mängu omavahel ja programmitavad ning seletavad maailmavaateist selle asemel, et luua ühisrintet Eesti vabastamiseks. (Sest Eestis vaevleb ja sureb eesti rahvas - sel ajal kui parteitegelinskid kaklevad, teevad valitsusi ja ässitavad).

Nii kaua kui Eesti on orjastatud, ei ole meil ruumi parteide sisekakeluste ja sisepoliitika jaoks. See on patt rahva ja riigi vastu! Ja seepärast ei ole meie seas ruumi kinnispäiste parteituu- sade jaoks, kelledele nende internatsionaalne doktriin või mõni muu parteiprogramm tähtsam on - kui isamaa!

Seepärast vajame meie oma noori. Noori, kellel on veel ide- aale. Kellede soontes voolab veel rikkumatu ja jõuline veri. Kes ei ole riikutud parteide ideoloogiatest ega karjäärihimust, kes vaid armastavad oma isamaad. Kui meie noorsoo ideaaliks ja eesmärgiks ei ole oma isamaa, vabaduse ja iseseisvuse eest võidelda, siis - OM VENELASEL ÕIGUS MEID ORJASTADA! SEST RAHVAS, KELLE NOORSUUTU EI TAHA OMA RAHVAST, VABADUST JA ISAMAAD KAITSEDA - EI VAARI VABADUST!

Kui meie tahame jälle elus omada kohta kuhu meie kuulume ja mis meie oma on - peame meie võitlema. Ja seda võitlust peab, jär- jekordselt ja EESTI TRADITSIOONI KOHASELT, kandma meie noorsugu.

Nii palju meie suuri vanu mahi on surnud, neid sureb pidevalt. Vanem generatsioon lahkeb... Meie keskmine - rindegeneratsioon, on verest tühjaks jooksnud. Meil on nii palju sõjaohvreid, et ainult üksikud on veel alles... Meie ainus relv ja lootus on eesti noorus - nende eestlus ja nende fanaatiline tahe Eestit vabastada. Ärge kartkem vaenlast vihata. Iga sõdur teab, et ka vihkamist on vaja. Ja, Jumala eest, MEIL ON ÕIGUS VENELAST VIHATA!

Tahaksin meie noorusele hüüda: Olge Euroopas või olge Ameerikas aga jääge eestlasteks, saage jälle eestlasteks! Minge võit- lusse Eesti eest, nagu juba kord mehed, meie isad, läksid kooli- poistena - Vabadussõtta. Nagu mehed (minu sõbrad) läksid jällegi poistena 1941-1945 võitlusse. Säilitage oma usk ja pidage vastu, nagu eesti sõdur alati on säilitanud oma usku ja pidanud vastu. Olge kindlad ja karmid - ja ka halastamatud.

Võõrsil meesteks sirgunud generatsioon! Käes on nüüd teie kord!

E I N A R E I N

S E P T E M B R I S Ü I T

I

1

Taas septembri puhangute vallas
sammud luiteil, raskest rajus,
Oli see vaid ulm või kodukallas,
mis nii ammu halli merre vajus?

Ei! See oli alles tuna,
kui su paati rebis tormisööst.
Lootsid, aga koidupuna
pole tõusnud vägivalla ööst.

Kaksteist sügist on sind mõttetiivad
lennutand kui tuultest tagaetu.
Lähed nendega! Sind teadmisele viivad:
veel su maa ei ole mahamaetu!

Ah, nüüd oled nagu meeltest ära,
eilset näed täis sügispäikse sära.

2

Turmtule kõma juba vaibus eile,
on kalurkülas tühi iga õu.
See vaikus surmakuulutatav on neile,
kes kaotand lahingus on löögijõu.

Õhtupilve vari üle vajub.
Väljal maha unund viljahakk...
Randa jõudes kõik sust ära hajub, -
merelt tõuseb piimjas udutakk.

Soolane on hingus Läänemerest,
hajund ahervare kirbe ving.
Sõbrad soodes, - need on sinu verest,
haaranud neid surma raudne ring.

Ja kui koit taas tõuseb idataevas,
oled pagulane kodusadamata laevas.

3

Ses pineduses miski on nii tuttav, -
kuski marsib meie laulev rood...
Ah, sõbrad, see on teie tuttav
samm ja mitte nutvad tuulehood!

Ja tuul kui paisust pääsenud on valla,
kuulen, kaugel nagu kõmoks maa.
Raudne teadmatus nüüd murtud jalge alla,
miski enam teid ei hoida saa!

Mu kaaslased, te laulu kuulen iha,
nüüd kõik on jälle nagu oli siis.
See öö septembris, see on meie püha,
sõdurkarm on meie lahingviis.

Ja teadke, see ei võta enam kaua,
kui me vaonlane on leidnud haua!

II

1

Arvasid, et kõik on unuv,
rada elulegi uus.
Nüüd sa tead, et õnnelõng
on katkend värtna suus.

Oled leht, mis tuuled viinud
oksalt ära minema.
Sinuga on öised linnud,
lai ja võõras ilmamaa.

Torm see kisub pündelt lehed,
paiskab vastu laotust.
Võttis meilt kord viimsed mehed,
ise naeris kaotust.

Laulab laulu, karget, julma,
üle taeva, mere, maa.
Võtab sind siis oma hõlma,
et ka ära paisata.

III

1

Juba on Karksi
ja Rutumäe kinkude vahel
kahjutulede verine kuma.

Lõputu hobuvooride ahel
tolmujahusel teel
läände rühib...

Vargsi
vana talumees pühib
üle päikesest parkunud palge...

Läbi rabade suma!
Mine, kuni
veel jätkub su jalge
ette kamar kodumaa mulda!
Pilk seljataha vaatama kipub, -
Just nagu painav uni
madalalt ripub
üle su pea.

Keegi meist veel ei tea,
et ei homme tagasi tulda.

2

Kas juba eespool ei sina
ranniku taga süvaveed?
Kuid need,
su sõbrad kes jäänud,
ilal ei järgi.

Nende jälgi
katab tuhande surma vina.

IV

1

Kui sel õhtul kustub valgus
horisondi taga,
siis sa tead, et need kes pääsid
sellel ööl ei maga.

Sügistorm taas laulab laulu
müristavas kõues,
Vabaks saa, maa, tahumiseks
taevasepa õues!

Mere müha öises turmas,
see nii tuttav viis!
Tookord saatus sinu sõbrad
oma rüppe viis.

Kuigi tead, et meri ial
neid ei välja anna,
astud väsind lootja sammu
üle vööra ranna.

September 1956.

ÜHEST MOODSES TEADUSES ESINEVAST MÕISTEST

Nagu on üldiselt teada, ka mittespetsialistide hulgas, on füüsika areng käesoleval sajandil teinud läbi kaks peaaegu iseseisvat, üksteisest olenematut põhjapaneva tähtsusega muutust. Üks nendest on Minkowski ja Einsteini nimedega seotud relatiivsusteooria loomine, teine on Planck'i, Bohr'i, de Broglie', Heisenbergi, Schrödingeri (need nined on kronoloogilises, mitte tähtsuse järjekorras) ja teiste poolt väljaarendatud kvandimehhaanika. Mõlemad need arengusuunad on nõudnud meie mõtlemisviisi põhjalikku ümberorienteerumist võrreldes varasemate aegade; ühe kõige tähtsama tulemusena võiks vähest ehk mainida seda, et on jõutud arusaamisele, et paljud asjad, mida varem peeti loogiliselt iseenesestmõistetavateks, seda tõeliselt ei ole, vaid nende näiline iseenesestmõistetavus oli ainult sellest tingitud, et nendega oldi igapäevases elus harjunud ja ei suudetud midagi muud ette kujutada. Mõlemad need arengusuunad on kutsunud esile palju arutlusi ja mõttevahetusi - ja ka arusaamatusi, osalt teaduslikku laadi, tingituna nende teooriate mittetäielikust mõistmisest, osalt aga puhtfilosoofilist laadi. Ja kuigi nii relatiivsusteooria kui ka kvandimehhaanika koht teaduse enda maailmas on praegu täiesti kindel ja need teooriad ja nende rakendused on n.ö. igapäevasteks asjadeks muutunud, ei ole nendega seoses olevad filosoofilised küsimused kangeltski mitte lõplikult selgitatud, mistõttu võib-olla ei ole ülearune alljärgnevas ühte nendest küsimustest arutleda.

Kontroversiaalne mõiste, mis on selle kirjutise teemaks, on indeterminism (definiitsiooni vt. allpool). See on seotud kvandimehhaanikaga. Olgu aga alguses kohe üteldud, et selles lühikeses artiklis me ei saa tungida kvandimehhaanika üksikasjadesse; lugejale, kes neist on huvitatud, võib soovitada Jeans'i ja Eddingtoni hiilgvalt hästi ja selgesti kirjutatud populaarteaduslikke teoseid.*

Determinismi ja indeterminismi probleem ei ole küll midagi uut - filosoofid on seda juba ammust ajast arutanud, ainult kvandimehhaanikas on see jälle päevakorrale kerkinud. Et selgitada nende mõistete tähendust, selleks näib olevat kõige parem kõigepealt ütelda, mida me mõtleme determinismi all, ja siis võime defineerida indeterminismi kui vastandit determinismile. Selle selgitamiseks kasutame näidet. Võtame näiteks päikesesüsteemi, Astronoomid vaatlevad mingi ajavahemiku jooksul planeetide, kuu jne. asukohti ja nende vaatluste põhjal otsustab neil võimalikuks suure täpsusega ennustada nende kehade asukohti teatava (mitte liiga pika) ajavahemiku jooksul, mis järgneb vaatluste ajavahemikule. See võimaldabki ennustada päikese- ja kuuvarjutusi, seda, missugused planeedid on mingil ajal nähtavad ja missugustes tähtkujudes jne. Seega planeedisüsteemil, mis puutub sellesse kuuluvate kehade asukohtadesse ja liikumisse, on see omadus, et selle süsteemi olukord mingi ajavahemiku jooksul määrab kindlaks tema olukorra pärast seda ajavahemikku - kas ligikaudselt (kuigi väga suure täpsusega) või täiesti täpselt, selle küsimuse peame esialgu lahtiseks jätma, sest meie vaatlused on piiratud täpsusega ja seetõttu ei võimaldaks küsimust, kas kindlaksmääramine on täiesti täpne, jaatavalt otsustada, isegi kui jaatav vastus peaks olema õige; ja ka eitavale otsusele need vaatlused ei vii, sest ennustused on slati küllalt täpselt täide läinud. Seda omadust - jättes arvestamata võimaluse, et

*Sir James Jeans: "The mysterious Universe", "Physics and philosophy" jm.;
Sir Arthur Eddington: "The nature of the physical world" jm.

see võib ainult ligikaudu maksev olla - nimetamegi determinismiks ja ütleme, et päikesesüsteem on deterministlik. Selles definitsioonis võime teha ühe lihtsustuse. Nimelt seadused, mille põhjal arvutamine planeetide asukohtade ennustamiseks toimub - Newtoni mehhaanika ja gravitatsiooni seadused - on niisugused, et ennustamiseks on sellest täiesti küllalt, kui meil on teada päikesesüsteemi olukord, s.o. kõigi sellesse kuuluvate kehade asukohad ja kiirused, ühelainsal hetkel (ja peale selle ka veel massid). Need seadused määravad siis kindlaks nende kehade asukohad ja kiirused mistahes hilisemal hetkel (oletades muidugi, et vahepeal ei ole toimunud mingit kokkupõrget - mida muuseas võib samade seaduste põhjal ennustada - et mingi vöörkeha liikumist ei sega jne.) - ja muuseas ka mistahes varasemal hetkel (samalaadsete kitsendustega). Ainult selleks, et mingi hetke kohta neid andmeid saada, on tarvilik teha vaatlusi teatava ajavahemiku jooksul.

Nüüd võime anda täpse definitsiooni: Kui mingi süsteemi olukord mingil antud hetkel määrab täielikult kindlaks selle süsteemi olukorra mistahes hilisemal hetkel, siis nimetame seda süsteemi deterministlikuks. Süsteemi, millel seda omadust ei ole, nimetame indeterministlikuks.

Valime nüüd arutletavaks süsteemiks kogu maailma, universumi ja küsime: kas maailm on deterministlik?

Möödunud sajandi teadus kaldus sellele küsimusele jaatavalt vastama. Oli osutunud võimalikuks seletada väga paljusid ja mitmesugust laadi nähtusi Newtoni mehhaanika alusel, mis on deterministlik. Elektromagneetilisi nähtusi valitsevad seadused väljendas Maxwell tema järele nimetatud võrrandites, mida küll ei suudetud mehhaanika kaudu seletada, aga mida siiski loodeti tulevikus võivat sel viisil seletada - samuti ka muid nähtusi, mida seni ei olnud mehhaanika kaudu seletatud. Pealegi on ka Maxwelli võrrandid deterministlikud. Niisiis oli loomulik oletada, et kui oleks teada kõigi maailmas olevate aineosakeste, elektromagneetiliste väljade jne. täpne seisukord ühelainsal hetkel, siis küllalt suure mateemaatilise intellegentsi ja töövõimega olendil oleks nende andmete põhjal võimalik ennustada kogu maailma tulevikku kõigis selle üksikasjades.

Praegusaegses teaduses valitseb üldiselt arvamine, et maailm ei ole deterministlik. Üks kvandimehhaanika iseärasus on see, et kui meil on mingi süsteemi (näit. aatomi) olukorra kohta antud hetkel kõik teada, mida selle kohta üldse on võimalik teada, nii et ükski vaatlus, mida üldse on põhimõtteliselt võimalik teha, ükski kas see on praktiliselt võimalik või mitte, ei suudaks meile selle süsteemi kohta rohkem informatsiooni anda - isegi siis ei ole võimalik ennustada teatavate katsete tulemusi, mida selle süsteemiga võib teha. Kui korrata ühte ja sama katset täpselt samade algtingimustega, võib saada erisuguseid tulemusi, ja ainad asjad, mida võib ennustada, on 1) see, missugused tulemused on üldse võimalikud, ja 2) kõigi nende võimalikkude tulemuste tõenäolikkused. Aga missugune nendest võimalikkudest tulemustest antud üksikjuhul saadakse, seda ei ole võimalik ennustada.

Nagu juba üteldud, selles artiklis me ei saa tungida kvandimehhaanika üksikasjadesse, ja sel põhjusel peab autor kõige paremaks ka mitte näiteid tuua niisugustest katsetest, sest iga niisugune näide, selleks et see üldse midagi selgitaks, nõuaks põhjalikku diskussiooni. Selle artikli peamiseks huvipunktiks on determinismi ja indeterminismi filosoofiline tähendus ja see, kuidas üks või teine neist mõjutab meie maailmavaadet ja töökapidamisi. Seetõttu peaks olema õigustatud meie loobumine teaduslikkusesse üksikasjadesse tungimisest. Olgu selgituseks ainult niipalju ütel-

dud, et muidugi ka XIX sajandil teati, et näiteks täringuviske tulemust antud üksikjuhul ei saa ennustada, vaid ennustada võib ainult seda, määsugused tulemused on võimalikud - nimelt et üks kuuest tahust jääb ülemiseks - ja nende tõenäolikkused - nimelt igal tulemusel $1/6$, kui täring on hästi valmistatud. Sellegi peale vaatamata ei järeldatud sellest, et täringuviske on indeterministlik protsess. Oluline erinevus täringuviske vahel Newtoni mehhaanikas ühelt poolt ja kvandimehhaaniliste protsesside vahel teiselt poolt on järgmine. Täringuviske puhul oletati, et ennustamise võimatus on tingitud algandmete ebatäpsusest: kui me ainult teaksime küllalt täpselt täringu asendit, liikumise kiirust jne. viskamise hetkel, samuti täringu omadusi ja laua omadusi, millele täring visatakse, siis oleks - nii arvati - põhimõtteliselt võimalik arvutada viske tulemust, kuigi arvutus oleks nii keeruline, et seda ei saaks praktiliselt teostada. Kvandimehhaanikas on, kui mitte otse võimatu, siis igatahes väga raske seletada ennustamise võimatust algandmete ebatäpsusega, ja iga niisugune seletuskatse tunduks igatlele, kes kvandimehhaanikat tunneb, äärmiselt kunstlikuna, ebaloomulikuks ja ebausutavana ja nõuaks hüpoteeside tegemist, mis ei ole katsetega mingil viisil põhjendatud. Ennustamine - me peame järeldama - on siin põhimõtteliselt võimatu.

Kas aga sellestki järgneb, et kvandimehhaanilised süsteemid (aatomid, molekulid jne.) on indeterministlikud? Mitmed autorid on kindlad, et kvandimehhaanika indeterminism on tõestatud, aga näib siiski, et see küsimus ei ole lõplikult selgitatud ja seda võib-olla ei saagi lõplikult selgitada. Nimelt võib oletada - ja nende ridade kirjutajal ei ole teada ühtki argumenti, mis niisuguse oletuse ümber lükkaks - et isegi kui meil on mingi süsteemi algolukorra kohta kõik andmed käes, mida vaatlused üldse meile võivad anda, isegi siis on selle süsteemi tegelik algolukord meile ainult osaliselt teada, ja et peale selle, mida me süsteemi kohta teame, on selle süsteemis veel midagi, mida meil on võimatu teada, kuid mis ühes sellega, mida me teame, määrab täielikult kindlaks kõigi katsete tulemused, mida selle süsteemiga võib teha. Ja siis on mõeldav, et see meile teadmatu "veel midagi", ühes nende andmetega, mida me teame, allub deterministlikkudele seadustele. Teiste sõnadega - kuigi see osa mingist aatomist või molekulist (jne.), mis on vaatlustele kättesaadav, on indeterministlik (ja seda indeterminismi võib tõestatuks lugeda), on siiski võimalik oletada, et see aatom või molekul, mis on looduses tõeliselt olemas, täielikult võetuna, on deterministlik. Niisugusele oletusele võib ainult seda vastu väita - ja kuivõrd see vastuväide on maksev ja põhjendatud, see peab jääma igaühel isikliku äratundmise järele otsustada - et kui mingit asja on põhimõtteliselt võimatu vaadelda (mitte ainult praktiliselt võimatu, s.o. kui on teada, et ükski kuitahes täiuslik aparaat, mida ka tulevikus võidakse konstrueerida, ei võimaldaks seda vaadelda), siis kõige loomulikum ja lihtsam on arvata, et see on sellest tingitud, et seda asja ei ole olemas. Sest niisugusel juhul ei ole meil mingit alust arvata, et see on olemas. (Olgu aga rõhutatud, et sellel küsimusel on ainult puhtal kujul filosoofiline tähtsus. Ükski teaduses saadud tulemus ei olene mingil viisil sellest, missugune on õige vastus sellele küsimusele. Füüsiku seisukohast on alati osutunud kõige otstarbekohasemaks oletada, et seda, mida on põhimõtteliselt võimatu vaadelda, ei ole olemas, ja see oletus ei ole füüsikuid kunagi valeteele ega vasturääkivustesse viinud.)

Võtame nüüd vaatluse alla determinismi ja indeterminismi filosoofilise tähenduse. Mõnede autorite poolt on väidetud, et kui maailm on deterministlik, siis kõik, mida inimene teeb, on juba ette kindlaks määratud, ei ole olemas vaba tahet, ja on leitud, et sellest võib teha teatavaid järeldusi moraalseste küsimuste kohta.

Nimelt - niisugusele otsusele on need autorid jõudnud - kui kõik, mida inimene teeb, on ette kindlaks määratud, siis ei või teda tema tegude eest vastutavaks pidada, sest teisiti kui ta talitab tal ei olegi võimalik talitada, ja inimest võib mingi teo eest ju ainult siis vastutavaks pidada, kui tal oleks olnud võimalik seda tegu tegemata jätta. Ja ka seda on väidetud, et kuna me subjektiivselt tunneme, et meil on vaba tahe, siis ei või determinism meie puhul maksev olla.

Need väited näivad olevat ekslikud, ja eriti esimest nendest (moraali kohta) ei ole küllaldase põhjalikkusega arutletud, seetõttu püüame seda siin teha. Vastutuse probleem on üldse väga keeruline, aga ilma katsumata seda lõplikult lahendada ma püüan käesolevas diskussioonis küll seda väita, et determinismiga selles tähenduses, milles me seda ülal defineerisime, on sellel vähe tegemist. Alustame selle probleemi kõige kergemini selgitatava - praktilise - küljega ja küsime: kui meil kunagi peaks õnnestuma teostada, et maailm on deterministlik, kas me siis peaksime mingeid praktilisi järeldusi tegema nende meie toimingute kohta, mille eesmärgiks on mõjutada inimesi moraalsestest põhimõtetest kinni pidama? Näiteks: kas sel juhul me jõuaksime otsusele, et on asjatu pidada moraalseid põhimõtteid selgitavaid kõnesid ja õhutada inimesi nende kohaselt tegutsema? Või kas me siis leiaksime, et kurjategijate karistamine on mõttetu, sest neil oli võimatu hoiduda kuritegusid tegemast, mis olid deterministlikult kindlaks määratud? Vastus on kahtlemata eitav. Niisuguste järelduste tegemine oleks kahtlemata ekslik. Moraalsete põhimõtete propageerimisel oleks ikkagi mõtet, sest determinismis ei ole midagi, mis ütleks, et niisugune propaganda ei võiks anda soovitud tulemust - panna inimesi moraalselt tegutsema. Sest see propaganda - need häälelained, mis lähevad propaganda vastuvõtja kõrva - võib väga hästi osutuda selleks faktoriks, mis deterministlikult ühes muude faktoritega määrab kindlaks, kas inimene mingil antud juhul talitab teatavate moraalsest põhimõtete kohaselt või nende vastaselt. See, et inimene on omaks võtnud teatavad moraalsed põhimõtted - või, materialisti seisukohast vaadatuna, need muudatused tema peaajus, mis subjektiivselt ilmnevad teatavate moraalsest põhimõtete omaksvõtmisena tema poolt - võib iseenesest osutuda üheks nendest faktoritest, mis deterministlikult määravad kindlaks tema edaspidise käitumise. Täpselt sedasama võib ütelda kurjategijate karistamise kohta: nimelt et karistuse ähvardus tihti annab soovitud tulemuse ja selle tagajärjel jääb kuritegu tegemata. Kuni selle punktini ei ole niisiis mingit vastuolu moraali ja determinismi vahel.

Moraal ei ole aga mitte ainult praktiline probleem. Võidakse ütelda, et kuigi praktilisest seisukohast on otstarbekohane ja tarvilik kurjategijaid karistada, meil ei ole siiski mingit alust nende teguviisi moraalselt hukka mõista, sest teisiti nad ei saanudki talitada. Sellele võib vastata, et moraalse hukkamõistmise õigustamiseks on sellest täiesti küllalt, et subjektiivselt on inimesel vaba tahe olemas, isegi kui objektiivselt vaadatuna see on illusoorne. Kui kurjategija kaebab, et tema tegu ülekohtuselt mõistetakse hukka, sest determinismi tõttu ta ei saanudki seda tegemata jätta, siis küsimusele, kas ta katsus seda tegemata jätta, ta ei või vastata, et oleks olnud asjata katsuda - see vastus oleks vale, sest me teame, et meie püüetel võib tulemusi olla. See, et ta ei katsunud, ei tahtnud katsuda, oma tegu tegemata jätta, võis küll olla determinismi tõttu paratamatu, aga näib, et see ei ole moraalseks vabanduseks. Ka ilma determinismita võiks ta sama hea põhjendusega ütelda, et ta ei ole selles süüdi, et ta on nii halb inimene, et tal puudub tahe kuriteo tegemata jätmiseks ja puudub isegi tahe niisugust head tahet saada. Aga olgu kuidas on, igatahes ka indeterminism niisugusel kujul, nagu see esineb kvan-

dimehhaanikas, ei aita meid nendest raskustest üle. Selle väite põhjenduse esitame allpool.

Üks tähtsamaid filosoofilisi probleeme, millel on ka usuline tähtsus, on materialismi probleem. Me peame defineerima materialismi, sest seda sõna ei ole mitte alati ühes ja samas tähenduses tarvitatud. Enne selgitame, mida me mõtleme materiaalse maailma all, kuigi täpset definitsiooni on võimatu või vähemalt raske anda. Materiaalseks maailmaks me nimetame kõike seda kokku, mis on vaadeldav meie meelte (nägemise, kuulmise jne.) abil, kas otseselt või teaduslike instrumentide vahetult; seejuures loeme mingit objekti vaadeldavaks ka siis, kui vaatlus on puhtpraktiliste raskuste tõttu (näit. ruumiline kaugus või ligipääsmatus) võimatu, kuid põhimõtteliselt võimalik olenditele, kellel on abinõusid nende raskuste ületamiseks. Nii näiteks aatomid, elektronid ja kõik nendest koosnevad kehad nagu kivid, majad, õhk, Maakera, kõik teevahed - ka need, mis on nii kaugel või nõnda varjatud, et me ei saa neid vaadelda, mis on puhtpraktiline takistus - kuuluvad materiaalsesse maailma; samuti valgus, üldse kõik energiavormid, aatomituumade kokkupõrgetel tekkinud väga lühikest aega püsivad osakesed (mesonid) jne. jne. Näidetuena millestki, mis ei kuulu materiaalsesse maailma, võiks mainida abstraktseid matemaatika vuriobjekte - arv 1 või 5 võrr ($-3,14159...$), funktsioon $2x^2+3x+8$ või e^x , jne. - mis on küll väga kasulikud materiaalse maailma kirjeldamisel, aga mis ise sellesse ei kuulu. Kui inimesel on suurem hing, siis peame oletama, et ka see ei kuulu materiaalsesse maailma. Materiaalsesse maailma kuuluvate objektidega toimuvaid meelte abil (jällegi kas otseselt või instrumentide vahetult) objektiivselt vaadeldavaid protsesse nimetame füüsilisteks protsessideks. Nii näiteks igasugune liikumine - planeetide liikumine, kivi kukkumine, kella käik jne. - keemilised reaktsioonid - põlemine, roostetamine - samuti aatomite kokkupõrked, lambi kiirgamine, elektrivool jne. on füüsilised protsessid.

Käesolevas artiklis nimetame materialismiks õpetust, mille kohaselt kõik füüsilised protsessid igal pool ja alati ja ilma eranditeta toimuvad füüsika seaduste kohaselt; seejuures jätame kindlaks määramata, kas need seadused on deterministlikud või indeterministlikud, kuid eeldame, et juhul, kui nad on indeterministlikud, nad määravad kindlaks kõigi võimalikkude protsesside tõenäolikkused igas antud olukorras. Ja muidugi igal juhul me oletame, et seadused on niisugust laadi, et antud olukorras toimuv füüsiline protsess resp. antud olukorras võimalikkude füüsiliste protsesside tõenäolikkused on täielikult kindlaks määratud materiaalse maailma enda olukorra poolt mingil hetkel või ajavahemikul enne kõne all olevat protsessi, ja ei olene millestki, mis on väljespool materiaalsel maailmal.

Olgu rõhutatud, et see materialismi definitsioon on ebatavaline, et tavaliselt seda vaadet, mida me käesolevas artiklis materialismiks nimetame, selle nimega ei nimetata. See vaade on küll kõigi materialistlike vaadete oluline osa, aga materialismi juurde tavalises mõttes kuulub peale selle veel midagi muud. On palju inimesi, kes kindlalt usuvad, et kõik füüsilised protsessid toimuvad füüsika seaduste kohaselt, ja et need seadused on ülal kirjeldatud laadi, aga kes siiski endid materialistideks ei nimeta, sest nad usuvad ka, et peale materiaalse maailma on olemas veel muid reaalsusi, mis materiaalsesse maailma ei kuulu, ja et elusatel olenditel, eriti inimesel, on võimalik nende muude reaalsustega (näit. Jumalaga) ühendust pidada. (Nende "muude reaalsuste" hulka me ei loe muidugi mitte abstraktseid mõisteid nagu näiteks matemaatilised mõisted, mis ei ole midagi muud kui loogilised konstruktsioonid ja millega tegelenist ei saa lugeda ühendusepidamiseks mil-

legagi, mis on väljaspool materiaalist maailma.) Meie aga püüame järgnevas väita, et need kaks usku on üksteisega vastuolus, s.o. et kui materialism - selles tähenduses, milles meie seda defineerisime - vastab tõele, siis meil ei ole võimalik ühendust pidada millegagi, mis on väljaspool materiaalist maailma. See ongi põhjuseks, miks me ülal kirjeldatud vaadet füüsiliste protsesside kohta nimetame materialismiks.

Kui inimesel on võimalik ühendust pidada millegagi, mis on väljaspool materiaalist maailma, siis sellest järgneb, et miski, mis on väljaspool materiaalist maailma, võib avaldada mõju materiaalses maailmas toimuvatele füüsilistele protsessidele. Sest kui näiteks müstik oma müstilise elamuse kaudu saab midagi Jumalalt või Jumala kohta teada, siis see mõjutab tema tegusid materiaalses maailmas ja seega füüsilisi protsesse. Näiteks ta võib sellest rääkida, mida ta on teada saanud, seega tekitab häälelaineid, mille kuju oleneb sellest, mida ta on teada saanud. Ta võib oma õpetusega mõjutada terveid rahvahulki, ja pannes neid teisiti tegutsema kui nad muidu oleksid tegutsenud, võib ta füüsilisi protsesse vägagi suurel määral mõjutada. Seejuures on muidugi loomulik oletada, et väljaspool materiaalist maailma olev reaalsus avaldab otsest mõju ainult mõnede nendest füüsilistest protsessidest, mis toimuvad müstiku enda kehas, eriti peaajus; selle mõju ülekandumine muudele füüsilistele protsessidele (häälelaineid jne.) toimuks juba puhtal kujul füüsika seaduste alusel. Need üksikasjad aga ei ole tähtsad: tähtis on ainult see, et kui me müstiku väiteid selle kohta, mida ta ütleb onese olevat teada saanud, usume, tõepärasteks peame (s.o. kui me ei arva, et tema müstiline elamus on illusioon), siis peame ka uskuma, et on olemas mingi kokkupuutepunkt materiaalse ja mittemateriaalse reaalsuse vahel, et miski, mis on väljaspool materiaalist maailma, on otsest mõju avaldanud mingitele füüsilistele protsessidele - kas need protsessid toimuvad müstiku peaajus või mujal, see pole tähtis.

On selge, et kui füüsika seadused on deterministlikud, siis nende protsesside mõjutamine millegi poolt, mis on väljaspool materiaalist maailma, ei voi toimuda ilma füüsika seadustest kõrvalkaldumiseta. Need protsessid peavad olema seadustest erandid. Aga see väide on maksev isegi siis, kui füüsika seadused on indeterministlikud - oletades, et see indeterminism on niisugust laadi nagu on ülal kirjeldatud, materialismi definitsiooni juures - kuigi selle väite maksvus sel juhul ei ole esimesel pilgul ilme, ja me peame seda seetõttu üksikasjalikult selgitama.

Mida me õieti nimetame indeterministlikust seadusest kõrvalkaldumiseks? Kujutame näiteks ette, et mingis olukorras - nimetame seda olukorda H-ks - mingi süsteemiga S võib toimuda üks kahest protsessist, kas A või B, ja et muid võimalusi ei ole. Oletame, et meil on kindlasti teada, et süsteem S allub indeterministlikule seadusele E, mis määrab kindlaks, et kui S on olukorras H, siis protsessi A tõenäolikkus on $\frac{2}{3}$ ja B tõenäolikkus on $\frac{1}{3}$. Oletame, et süsteem S on mingis olukorras K, ja et meil ei ole teada, kas see olukord on sama, mis H, või midagi erinevat. Me teeme katseliselt kindlaks, kas A ja B tõenäolikkused on vastavalt $\frac{2}{3}$ ja $\frac{1}{3}$, ja eitaval korral - oletades muidugi, et seadust E ei ole rikutud - K ei ole sama mis H (kuigi arusaadavalt jaataval korral ei saa igakord otsustada, et K on sama, mis H). Me näeme aga, et niisugusele otsusele me võime jõuda ainult teatava tõenäolikkusega ja mitte kunagi täiesti kindlasti. Sest meie katse protseduur on viia S väga palju kordi olukorda K ja lugeda ära, mitmel korral toimub protsess A ja mitmel korral B; kui A toimub küllaldase ligikaudsusega kaks korda sagedamini kui B, siis võib arvata, et need tõenäolikkused on küll $\frac{2}{3}$ ja $\frac{1}{3}$; kui aga nende nende sageduste suhe sellest küllalt suurel määral kõrvale kaldub, siis

võib peasegu kindlasti järeldada, et K ei ole H - seda kindlamini, mida suurem on see kõrvalkaldumine antud katsete arvu puhul, või mida suurem on katsete arv antud suhte (s.o. A-de arv jagatud B-de arvuga) puhul, aga mitte kunagi täiesti kindlasti. Katsete arvu suurendamisega aga võib osutuda võimalikuks seda võimalust, et A-de ja B-de suhte mingi kõrvalkaldumine kahest on juhuslik ja et K on siiski sama, mis H, nii ebatõenäolikuks teha, et praktilisteks otstarveteks võime selle ebakindluse arvestamata jätta ja ütelda, et me võime katsetest kindlasti järeldada, et K ei ole H. Olgu mainitud, et ei ole põhjust niisuguse ebakindluse puhul pettumust tunda, sest lähem juurdlus näitab, et on väga vähe neid asju, mida me täiesti kindlasti teame, ja nii igapäevases elus kui ka teaduses rõhuv enamik neid asju, mida me loeme täiesti kindlateks, on siiski täpselt võttes ainult peasegu kindlad.

Kujutame aga nüüd ette, et meil oli mingil viisil juba ette teada, et olukord K, millesse me asetasime süsteemi S palju kordi katseteseeria jooksul, on sama, mis H, ja et meie ülesanne on kindlaks teha, kas protsessid A ja B toimusid seaduse E kohaselt või selle vastaselt. Olukord on eelmisega analoogiline. Kui A ja B sageduste suhe on küllalt lähedane kahole, siis ütleme, et need protsessid toimusid seaduse E kohaselt; kui see suhe on kahest nii palju erinev, et on äärmiselt ebatõenäollik, et see eemalekaldumine oleks juhuslik, siis ütleme, et need protsessid toimusid seaduse E vastaselt. On muidugi paratamatu, et eri isikute arvamised on erinevad selle kohta, kui ebatõenäollik peab olema suhte eemalekaldumine kahest, et seda mitte lugeda juhuseks, vaid seadusest kõrvalkaldumiseks. Selge on ka see, et ei ole teravat piirjoont seaduse rikkumise ja selle täitmise vahel, vaid võib esineda vahepeelseid juhtumeid, kus suhte eemalekaldumine kahest on nii suur, et on võrdlemisi ebatõenäollik, kuid siiski mitte äärmiselt ebatõenäollik, et see on juhuslik, ja kus me seetõttu ei jõua otsusele, kas toimus seaduse rikkumine või mitte. Ja lõpuks - tähelepanuväärseks iseärasuseks on veel see, et isegi kui me suure arvu katsete puhul jõuame otsusele, et on toimunud seadusest kõrvalkaldumine, siis on ikkagi võimatu ütelda, missugustel katse üksikjuhtudel toimus seaduse rikkumine. Sest ükski katse üksikult võttes ei rikkunud seadust - tulemus oli ikka kas A või B, ja kumbki neist ei ole nii ebatõenäollik, et selle esinemist üksikjuhul võiks lugeda seaduse rikkumiseks. Üksik katse tulemus ei riku kunagi indeterministlikku seadust - seda võib rikkuda ainult katsete seeria. See ei ole maksev deterministliku seaduse puhul.

Püüame nüüd tõestada ülaltoodud väidet, et kui meil on kontakt millegagi väljaspool materiaalsel maailma, siis paratamatult peab toimuma kõrvalkaldumine füüsika seadustest, isegi kui need on indeterministlikud - eeldades muidugi, et need seadused on niisugust laadi nagu me neid kirjeldasime materialismi definitsiooniga seoses. - Nimelt esimesel pilgul võidakse oletada, et see mõju, mida mittemateriaalne reaalsus näit. müstilise elamuse puhul avaldab füüsilistele protsessidele, on niisugune, et füüsilised protsessid, mis selle tagajärjel toimuvad, ka füüsika seaduste järele arvutades ei oleks eriti ebatõenäollikud ja me seetõttu ei loeks neid seaduste rikkumiseks. See oletus aga tähendaks, et need füüsilised protsessid, mis toimuvad seoses müstilise elamusega, võiksid füüsika seaduste alusel ka juhuslikult toimuda, ilma millegi mittemateriaalse mõjuta - s.o. et nende juhuslik toimumine ei oleks liiga ebatõenäollik. Kui aga asi on nii, siis mis põhjus on meil üldse arvata, et müstilise elamuse puhul need protsessid ei toimunudki juhuslikult ja ei olnudki mingit mittemateriaalse reaalsuse mõju? Ja seega, et müstiline elamus oli illusioon? Sest kui me seda tõsiselt võtame ja usume, mida müstik meile Jumalast jne. räägib, siis ainult sel põhjusel, et me arvame, et see, mida müstik ütleb ja teeb, ei või olla juhuslik: arvame, et tal oleks võimatu nõnda te-

gutseda ja rääkida, kui tal tõesti Jumalaga kontakti ei oleks olnud.

Veel ühe vastuväite peame ümber lükkama, enne kui selle arutluse lõpetame. Võib-olla - võidakse arvata - kõik füüsilised protsessid, mis toimuvad seoses müstilise elamusega - kaasa arvatud muidugi müstiku sõnad ja teod - võiksid tõesti ka juhuslikult toimuda (s.o. ei oleks liiga ebatõenäolikuks füüsika seaduste järele), aga müstiku enda subjektiivne elamus, millele võib-olla midagi füüsilist ei vastagi, ei voi olla juhuslik ja peab olema tingitud kontaktist mittemateriaalse reaalsusega? See, kes seda oletab, ei loeks küll ühegi teise isiku müstilist elamust tõenduseks millestki mittemateriaalsest - sest teine inimene saab seda ainult füüsiliste protsesside kaudu (kõne, kirjutamine jne.) edasi anda, - aga ta võiks siiski iseenda subjektiivset elamust lugeda kontaktiks mittemateriaalse reaalsusega. Me teame aga, et meie subjektiivne elamus võib meie sõnu ja tegusid väga suurel määral mõjutada - küllalt suurel määral, et panna neid juhusest kõrvale kalduma. Me teame, et oma elamuste ja tunnete mõjul me teame asju, mida me ilma nendeta kindlasti ei teeks, ja seega need teod ei voi olla juhuslikud. Seega jääb järele ainult kaks võimalust: emb-kumb kas meie subjektiivsele elamusele alati vastab mingi füüsiline protsess, mis võib meie tegusid ja sõnu füüsika seaduste järele mõjutada - sel juhul on see füüsiline protsess ise mõjutatav mittemateriaalse reaalsuse poolt nii suurel määral, et see kaldub füüsika seadustest kõrvale, sest muidu võiks ju meie subjektiivne müstiline elamus ka juhuslikult tekkida - või on subjektiivne elamus ise mittemateriaalne - sel juhul need füüsilised protsessid, mida see subjektiivne elamus otseselt mõjutab, ja mille kaudseteks tegajärgedeks on meie sõnad ja teod, peavad füüsika seadustest kõrvale kalduma. Mõlemal juhul on meie väide maksev.

Olgu müüda minnes mainitud, et samasuguseid mõttekäike võib tarvitada ka ülaltoodud väite põhjendamiseks, et kvandimehaanika indeterminism iseenesest ei aita meil moraalse vastutuse probleemi lahendada.

Kas peame kõigest sellest järeldama, et kuna teadus on näidanud, et materialism, nii nagu meie seda defineerisime, on maksev ja et imesid, s.o. kõrvalekaldumisi füüsika seadustest, ei toimu, siis müstiline elamus ja üldse usk on illusioon ja meil ei ole võimalik kontakti saada millegagi, mis on väljaspool materiaalses maailmas? Ei, me ei pea kaugeltki mitte seda järeldama! Esiteks teadus on küll seda näidanud, et füüsika seadused on vähemalt ligikaudu niisugused nagu me kirjeldasime seoses materialismi definitsiooniga, aga võimatu on teada, et nad on täpselt niisugused. Võib-olla on seadustes endis n.ä. "käepide" olemas, millest mittemateriaalne reaalsus võib "kinni haarata" ja füüsilisi protsesse "juhtida" - küll väga vähesel määral, mis aga võib siiski otsustava tähtsusega olla. Teiseks - teadus ei ole tõendanud ja tavaliste teaduslike meetoditega ei saagi tõendada, et imesid ei juhtu. Ainus asi, mida teadus võib tõendada - ja on tõendanud -, on see, et kui imesid üldse on, siis nad on väga haruldased - nii haruldased, et tavalistel laboratooriumikatsetel ei ole nende kohta tõendusi leitud. Sellest aga ei saa järeldada, et imesid üldse ei juhtu. Sest kui imedel on mingi eesmärk ja otstarve, siis ei ole mingit põhjust arvata, et neid laboratooriumis peaks juhtuma. Ja isegi kui laboratooriumis on mingi ime juhtunud, siis tavaliselt on olukord niisugune, et on võimatu kindlaks teha, kas on olnud tegemist imega või katsetaja eksitusega. Seega peaks olema selge, et isegi kui väide, et imesid ei juhtu, on õige, siis teadus seda väidet vaevalt kunagi suudab tõendada. Teiselt poolt aga on loomulik arvata, et kui imesid siiski juhtub, siis peaks küllalt hoolikalt otsides olema võimalik leida teaduslikke tõendeid nende koh-

ta. Kas neid tõendeid on leitud? Nende ridade kirjutaja isiklik veendumus on, et vastus sellele küsimusele on jaatav - et teatavate katsete tulemusi võib tõlgitseda niisuguste tõenditena - aga sellest võime vahest mõnel teisel korral päkemalt rääkida.

Kokku võttes võime ütelda, et indeterminismil niisugusel kujul nagu see esineb moodses teaduses ei näi olevat suurt ja põhjapanevat tähtsust seoses küsimustega nii morealist kui ka mittemateriaalsete reaalsuste olemasolust ja meie võimalusest nendega kontakti saada. Võib-olla aga on see vaade liiga pealiskaudne. On avaldatud arvamist, et kui seadused on indeterministlikud, siis on mittemateriaalsel reaalsusel keegem materiaalse maailma asjadesse "vahele segada". Me nägime küll, et ilma seadustest kõrvalikaldumisteta ei saa see selgi juhul toimuda, aga võib-olla on ekslik sellega seoses tarvitada väljendusi "seaduste rikkumine" ja "seadustest kõrvalikaldumine" - võib-olla selleks ongi seadused indeterministlikud (kui nad seda on), et jätta mittemateriaalsele reaalsusele võimalus tarbe korral füüsiliste protsesside käiku juhtida niisugusel viisil, et ükski üksikprotsess mingis protsesside seerias ei kaldu seadusest kõrvale, vaid ainult seeria tervikuna. Meie ei tea.

Uuno Õpik.

ÜHE ARTIKLI PUHUL

Stockholmis ilmuva noorema generatsiooni väljaanne "Vaba Eesti" nr.2. s.a. on avaldanud Rein Taagepera artikli "Eesti pagulasnoored ei lähe tagasi Mineviku-Eestisse." Väljaande see number on avaldatud Põhja-Ameerika erinumbrina ja sisu koostatud USA toimetuse poolt. Seega võib arvata, et nimetatud Rein Taagepera elukoht on USA-s. Oma artiklis püüab ta muuscas konstanteerida, et "isegi siis, kui tuuled kahekümneks aastaks vaibusid, ei suutnud me palju ära teha" ja et "1918. aasta Eesti Vabariik suri ja on maetud. Ja tagasi vaadates 750-aastase ajaloo valguses võib ütelda, et see surm oli paratamatu ja loogiline - ta tabas organismi, mis ei saanud elada 20. sajandi olustikus." Päris mõistlik, et toimetuse juurde ära toonud autori pildi; seega on lugejal võimalus näha seda indiviidi, kes sellise puna-propagandale omase ülbusega on julgenud Eesti Vabariiki materdama tulla.

Tahaks vaid küsida Taageperalt, milline ühe miljoniline väikeriik on saavutanud rohkem kahekümne iseseisvusaasta jooksul, kui eesti rahvas? Poleks mõtet hakata kõiki meie saavutusi üles lugema, kuid meenutage vaid näiteks meie sportlaste erakordseid saavutusi, meie laevandus oli viimastel aastatel võtnud rahvaarvuga võrreldes imetletavaid mõõtmeid, meie valuuta oli välismaal hinnatum mõne suurriigi omast. Ei, mineviku Vaba-Eesti oli üks tervemaid väikeriike maailmas. Me oleme näidanud, et oleme suutelised iseseisva riigina eksisteerima ja pealegi erakordselt kiiresti edusamme tegema.

Taagepera artikli avaldamine mõttevahetuse korras ei ole siiski paha: nüüd me näeme, kui võrd mõned meie noored on meile võõra materjalistliku elukäsitluse omaks võtnud. Selline vaid majanduslikke heaolusid tagaajav mentaliteet on meie rahvuslikule hoiakule otse surmav. Nimelt kirjutab Taagepera edasi: "Tagasimineku vabasse Eestisse on kind iga pagulasnoore m e s i a n d u s l i k u e d u h u v i d e s." Kui aga näiteks Saudi-Araabias, Tšoonil või Lõuna-Ameerikas teenib rohkem, siis tuleks loomulikult sinna minna, sest

"Ma ei kavatse Eestisse tagasi minna mitte ainult sellepärast, et minu esivanemad sääl elasid ja mõnikord ka selle eest surid."

Ja Taagepera kirjutab kõikiteadvalt: "Baltimaade väikerahvad jäävad igavesti tormide piitsutada, kuni mõni murdlaine nad lõplikult katab. Ja ajaloo üldise suuna vastu on mõttetu ja kasutu võidelda..." Ta leiab küll, et Sinimägede tõrjelahingud on olnud sangarlikud, kuid siiski asjatud. Kui aga meie esivanemad oleksid Taagepera ideoloogia alusel toimunud ja leidnud, et ajaloo üldise suuna vastu on mõttetu võidelda, siis ei oleks Taageperal kahtlematult olnud õnn sündida vaba eestlasena, vaid võib-olla nõukogude koti-venelasena. Ja kui 1944.a. Krivasoo, Sinimägede, Tartu jt. sõjatanidrite võitlejad oleksid oma võitlust pidanud kasutuks ja relvad pöösasse heitnud, oleks punaväe tohutu mass Eesti juba 1944.a. alguses üle ujutanud. On selge, et sel juhul ei oleks suutnud 70.000 eestlast vabadusse põgeneda. Ja Taagepera oleks nüüd võib-olla Siberis uudismaad harimas. Ei, nende võitlus ei olnud asjatu ja enamus pagulas-eestlasi võlgnevad neile oma vabaduse.

Taagepera leiab veel, et meil ei ole ajalooos muud, kui lüüasaamised ja kui me need püüaksime unustada (mida iga suurriik püüaks tema arvates teha) siis ei jääski meile ajalugu. Laenakem vaid lause E. Kerni kuulsast sõjaraamatust "Der grosse Rausch", kus ta Eesti kohta ütleb: "Väike maa, aga milline tohutu saatus on antud talle Jumalast kanda!" Jah, tõsi küll, meie saatus on olnud läbi aegade traagiline, kuid seda enam tuleb hinnata sellist väikerahvast, kes on ikka ja jälle suutnud ennast vabaks võidelda. Ja see ei ole mõttetu, sest niikaua kuni omame tungi vabadusele, oleme ka väärilised iseseisvusele.

Cardiff, 1.septembril 1956.

EINAR EIN

MIDA MEIST KIRJUTATAKSE

Londonis ilmuv "Eesti Hääl" tõi oma 13.jaanuari s.a. numbris ära EUI asutamiskoosoleku kirjelduse, kus muuseas kirjutatakse: "Koosolek algas saadik A.Torma tervitusega, kes avaldas headmeelt, et eesti üliõpilased Inglismaal moodustavad oma organisatsiooni ja soovis nendele edukat tegutsemist. Saadik A. Tormat tänas dr. Uuno Öpik. Pärast tervitusi valiti koosoleku juhatajaks hr.Einar Ein ja protokollijaks prl.Maie Kolk ning asuti korraldava toimkonna poolt koostatud põhikirja arutlemisele üksikute punktide kaupa. Nii mõnegi paragraafi juures oli mitmeid sõnavõtte ja esitati mõningaid muudatusi, mis ka koosolijate poolt vastu võeti. Koos vaheajaga, mil kokkutulnuile pr. ja hr. Torma pakkusid teed, kulus põhikirja arutlemiseks ja vastuvõtmiseks kaks ja pool tundi..."

Sama ajaleht toob oma 30. märtsi numbris usutluse Ivika Nelkega pealkirja all "Tulevane hambaarst jutustab." Intervjuu-eerija üks küsimusi: "Valehambad on siin küll vist paljudel inimestel?" Vastus: "Keskmiseks vanuseks, mil valehambad suhu panna, on 40. eluaastast alates, aga juhtub, et valehambaid tuleb suhu panna päris noorelt, isegi lastel. Valmistasin näiteks valehambaid ühele 24-aastasele neiule, kes tahtis abielluda ja kellele tuli enne pulmi kiirelt kõik valehambad teha..."

"Eesti Hääle" 13. aprilli numbrist leiame intervjuu "Neiu, kelle tulevik zoloogias", kus küsitletakse Ade Kuku't. Sealt loeme muuseas: "Praegu on Ade Kuku kiskjatest loomadest ja mürgistest madudest veel väga kaugel, sest oma esimesel õppeaastal Bedford College'is on Ade Kuku "koduloomadena" pidanud akvaariumis primitiivseid, pisitillukesi veeloomi ja uurinud nende elutingimusi ja võimet paljuneda ka siis, kui neid mikroskoobi all risti läbi lõigata. Varsti on nad jälle täiuslikud. Suurematest "loomadest" on Ade Kuku kodune konnadega, tehes nendega ülikooli laboratooriumis ettekirjutatud katseid, uurides nende südame, närvide ja musklite vastupidavust. "Mõne konna süda on haruldasselt vastupidav," leiab tulevane zoloog, kes kahtlemata mõne õrnema soo esindaja kombel ei kilka ega jockse metsa, kui mõni konn ootamatult ta teele sattub..."

25. mai "Eesti Hääle" toob intervjuu Gunnar Reiman'iga pealkirja all "Tulevane arst küpseb," kus kirjutatakse muuseas: "Meie jutt kaldubki lahkamissaali, kus n.ü. 12-nele üliõpilasele antakse kätte üks laip - ühele grupile käed, teisele jalad, edasi kõht, rinnad. Lahkamise arenedes lähevad 4 üliõpilast igaüks oma laiba jalaga või käega siis oma lauda seda uurima. Laibad on läbi süstitud formaliiniga. Võhikut huvitab muidugi, kust need rohked laibad on saadud. Kuuleme, et need on peamiselt vanemate, üle 60 a. vanad olnud inimeste surnukehad, kes on elus olnud üksikud ja enne surma lubanud oma surnukeha ülikoolile, saades selle eest ka rahalist tasu. Laibad on üliõpilaste uurida kaks aastat ja maetakse siis maha. Seetõttu on igal kohaosel oma number küljes ja pärast uurimistööd pannakse see oma numbriga kasti."

EESTI ÜLIÕPILASKOND INGLISMAAL ASUTAJALIHKMED:

1. EIN, Fred-Einar	Cardiff
2. KOLK, Maie	London
3. KOKU, Ade	London
4. LEPIST, Laos	Leicester
5. MEINDOK, Harry	London
6. MIHKELSON, Viuu-Reet	Cambridge
7. NELKE, Ivika	London
8. RAUSS, Alide	London
9. RIIPALU, Ede	Manchester
10. SIHVER, Jaak-Jüri	Edinburgh
11. SUURKIVI, Paul	Leicester
12. TAE, Ene	Bristol
13. TAMM, Eero	London
14. ÖPIK, Uno	Bristol

Hiljem meiega liitunud:

1. ANDERSON, Heino	Bradford
2. REIMAN, Gunner	London
3. ÖPIK, Helgi	Belfast

oooooooooooooooo

EÜI ESIMENE JUHATUS:

Esimees: Fred-Einar EIN

Abi-esimees: Harry MEINDOK

Sekretär: Uno ÖPIK

Laekur: Ivika NELKE

Juhatuse kandidaat: Maie KOLK

Revisjonikomisjoni liikmed:

Eero TAMM

Paul SUURKIVI

MÕNINGAID MÄRKMEID JA STATISTILISI ANDMEID

Eesti Üliõpilaskond Inglismaal põhikiri näeb ette, et liikmeskonda võivad kuuluda ka need, kes on siin ülikooli juba lõpetanud või stuudiumi katkestanud. Ka võivad Üliõpilaskonda kuuluda akadeemilise hariduse omandajad Iiri vabariigis. Sellistel teil on püütud Üliõpilaskonda muuta elujõulisemaks, sest tegelikkude üliõpilaste arv Briti saartel on üsna väike. Ka on tahetud sel viisil sidet alal hoida akadeemilise kraadi omanutega, et need pärast ülikooli lõpetamist oma kaasvõitlejate silmapiirilt ei kaoks.

Organiseerival toimkonnal oli teada 5 ülikooli lõpetanu ja 16 üliõpilase nimed, kui tuldi välja Üliõpilaskonna organiseerimise konkreetsete kavadega. Kõigile ülalttähendatuist saadeti küsimuslehed. Kõik 18 vastajat teatasid, et nemad on EUI asutamise poolt ja valmis liikmeks astuma. Enamus neist on seda seni ajani ka teinud. Teadaolevaist on eemale jäänud 2 lõpetanut ja 2 üliõpilast.

Miks on siiski need neli eemale jäänud? Ühtegi seisukohta ega põhjendust pole nad avaldanud ja seepärast pole need ka teada. Peab märkima, et üks eemalejäänulist on meie nimeka poliitiku poeg, kellega pole üldse kontakti saadud. On ka teada, et üks lõpetanulist seisab oma perekonna mõju all, kes on opositsioonis kogu eestlaskonnaga.

Kuigi oleks võinud karta, et just paguluses ülessirgunud noored on võõrdunud eesti organisatsioonidest, peab ütleva, et just kõige nooremad kaasvõitlejad on viimсени Üliõpilaskonna liikmeks astunud. Jäab vaid loota, et see tendens ka tulevikus püsib ja nooremail oma org-i vastu huvi ei kao. Imelikul kombel on eemalejääjad just vanemad, kelledest enamus juba Eestis gümnaasiumi lõpetanud või seal käinud. (Nende läbilõikevanadus on 30).

Eemalejäänud neljast on vaid üks abielus. Seega ei tohiks ka perekonnaelu olla Üliõpilaskonnast eemalejäämise põhjuseks.

Liikmete vanadus on enam-vähem ühtlane, kõikudes peamiselt 19-27 eluaasta vahel. (Läbilõikevanadus ca 27). Esineb ainult kaks erandit, kes kuuluvad vanemasse generatsiooni (üks neist lõpetanu, teine üliõpilane). Neid eespool toodud arvestusest eemale jättes oleks liikmete keskmine vanadus 24.

Pilku heites liikmeskonnale leiame, et saame selle liigitada kolme enam-vähem võrdsesse osasse. Üks kolmandik on Eestis gümnaasiumis käinud, või selle juba lõpetanud, teine kolmandik on Eestis mitu aastat algkoolis käinu või selle lõpetanud. Viimane kolmandik pole kodumaal üldse koolis käinud või siis vaid ü h e aasta algkoolis.

Jõudes 13. aastasse välismaal tuleb märkida, et pooled Üliõpilaskonna liikmetest on juba vähemalt pool või veelgi enam oma elust mööda saatnud väljaspool kodumaad. See tähendab enamail juhtudel seda, et omatud haridus on neil suuremalt osalt saadud väljaspool oma keelepiire.

S I S U K O R D :

SAATEKS	lhk. 5
TERVITUSI MEIE SÕPRADELT:	
Saadik A. Torma	lhk. 7
Professor W. K. Matthews.....	lhk. 8
E. Howard-Harris, M.A.	lhk. 8
R. Raid "TEIE KÄES ON NÜÜD KORD"....	lhk. 10
E. Ein'i luuletsükkel "SEPTEMBRI SÜLT"	13
U. Öpik "ÜHEST MOODSAS TEADUSES ESINEVAST MÕISTEST"	lhk. 17
E. Ein "ÜHE ARTIKLI PUHUL".....	lhk. 25
MIDA MEIST KIRJUTATAKSE.....	lhk. 26
EÜI liikmete nimekiri.....	lhk. 28
X - "MÕNINGAID MÄRKMEID JA STATISTILISI ANDMEID".....	lhk. 29

HIND: 2/6

**Käesolevat väljaannet on trükitud 100 nummerdatud eksemplari,
millest käesolev kannab numbrit .25 .**

Pol